

İngiliz müziğinin vicdani retçisi...

EMRE ARACI

1997 senesinin sonlarına doğru iki kıymetli sanatçımız Zehra Yıldız ve Cengiz Tanç aramızdan ayrılrıken, 1998' in ilk günlerinde de 20. yüzyıl çağdaş İngiliz müziğine damgasını vuran Sir Michael Tippett 8 Ocak'ta, 93 yaşında Londra'da hayatı veda etti. Tippett çevresindekileri her zaman için gece yaşına rağmen genç ve dinamik görünüşü, göz sağlığı bozulmadan son dönemlerine kadar olan verimliliği ve çalışkanlığı ile etkilemiştir. Hayatının her aşamasında yenilikçi ve heryasından insanların iyi geçinmesini bilen Tippett'in müziği de kendî hayat felsefesi gibi katı kurallardan uzak, yapıçı ve iyimser düşünceleri kucaklamaktaydı. Tippett'in inancına göre yeniligin her zaman için beraberinde bir çöküş ve dejenerasyonu getirdiği söylememezd; belki de kendisi bu derece hayatı bağlayan da ileriye dö-

nük olan bu değişken bakış açısıydı.

Michael Tippett'in müziği ilk olarak İkinci Dünya Savaşı sırasında dikkatleri çekti. Aynı dönemde tanınmaya başlanan Benjamin Britten'dan dokuz yaş daha büyük olmasına rağmen Tippett bir besteci olarak olgunluk çağına geç yaşta ulaşmıştır. 1939'da iki yaylı çalgılar orkestrası için konserto ile isim yaptı. 1944 yılında temsilî yapılan A Child of Our Time oratoryosu ile de ününü daha da arttırdı. Oratoryonun sözlerini de T.S. Eliot'un tuvsiyesi üzerinde kendisi yazmıştır. Bu önemli eserinde savaşa karşı fikirlerini müzik yoluyla açıkça ortaya koymuştur. İngiliz savasaları gereğî orduya katılmadı. Herhangi bir gönüllü sivil toplum örgütünde de görev almadı. Karşı duruşunun bedelini de ödedi. 21 Haziran 1943'te, Tippet, Vaughan Williams dahil, bütün İngiliz sanat çevrelerinin protestoları arasında üç ay hapse atıldı. "A Child of Our Time" oratoryosu yaşamının

her döneminde önemini korumuş olan bir ana yapıtı. Eserden kendisinin belirlediği "Hem gölgemi, hem aydınlığı bileyecim ve sonradan bir bütün olacağım" sözleri onun temel edindiği kişilik prensibini açıkça yansımaktaydı.

Michael Kemp Tippett 2 Ocak 1905'te Londra'da dünyaya geldi. Ailesinde müzikle ilgilenen kimse yoktu; babası bir avukat, annesi hemşireydi. İkişi de çocuklarının müziğe ilgisine soğuk bakmactaydılar. Tippett her şeye rağmen 1923 senesinde Kraliyet Müzik Kolleji'ne girmeyi başardı ve burada Charles Wood ile kompozisyon, Aubin Raymar ile piyano, Malcolm Sargent ve Adrian Boult ile de orkestra şefliği çalıştı. Mezuniyetini de yeterli bulmadı. Aynı kuruma geri dönerek R.O. Morris' ten kompozisyon teknikleri üzerine ders aldı. 1932'de Morley College'da orkestra şefliğine başlayan Tippett, buradaki müzik derslerine de Gustav Holst'u takip ederek yeni ve çağdaş bir boyut kazandırılmasında etkili oldu.

Herne kadaryenlige açık da olsa, Michael Tippett yaratıcılığını eski dönemlerin müziğinin üzerinde yapmış olduğu etkiyi daha da derin bir arayışla ortaya çıkararak buldu. Elgar'ın romantizminden ve Vaughan Williams'ın folklorik etkilerinden kendini uzak tutmayı başarmıştı. Ancak daha eski çağların, Purcell ile ölümüşleşen, polifonik müziği onun yazım tarzına yeni bir yön ve ifade verdi. Bunun yanında eserlerindeki ilginç bir etkileşim de jazz müziği ve Afrika'nın spirituel tarzı müzikerinden geliyordu. Nitekim A Child of Our Time'in müzik dili bu iki farklı sentezin bir araya gelmesinden oluşmuştur. Tippett'in ilk önemli operaşı The Midsummer Marriage 1955 yılında Covent Garden prömiyeri sonrası halk ve eleştirmenler üzerinde bir şok etkisi yarattı ve şaşkınlığa yol açtı. Kimileri operayı anlaşılmaması güç bulmuş, kimileri de opera tarihindeki en muazzam fiyasko olarak nitelendirmişlerdi.

Eserin sahneleniş tarzındaki güçlüklerin de bu başarısızlıkla katkısı vardı. Bunu takip eden birkaç yıl içerisinde Tippett'in bir daha hiçbir zaman profesyonel bir besteci mutamelesi göremeyeceği zannedildi.

Zorluklar bir türlü bestecinin yakasını da bırakmadı: piyano konertosunun prömiyerini yapacak olan solistin eseri güç bulduğu ileri sürerek başka bir piyaniste devretmesi, 1958 yılında İkinci Senfonisi'nın Royal Festival Hall'daki temsilinde BBC Senfoni Orkestrası'nın eserin başlamasından kısa bir süre sonra hataları yüzünden konseri yanda kesmesi Tippett'ı bir hayli sarsmıştı.

Ancak Tippett yılmadı ve bestelemeye devam etti; tiyatroda daha iyi anlatılabilmek için de bu dönemlerde vazgeçmedi çeşitli makaleleri ve yapmış olduğu bazı radyo programlarında konuşmaları Moving into Aquarius ve Music of the Angels adlı kitaplarında

topluyarak yayılmadı. Aynı zamanda ikinci operası King Priam (1962) ile de daha çok klasik Yunan mitojisine yönelikiyordu; bu süreç içerisinde bestelediği diğer yapıtlar arasında da Songs for Achilles, İkinci Piyano Sonatı ve Orkestra Konçertosu (1963) sayılabilir. Midsummer Marriage'in Covent Garden'da on beş sene sonra tekrar elden geçirilerek başarılı ikinci temsilinin ardından Tippett The Knot Garden (1966-70) ve The Ice Break (1973-1976) operalarını besteledi. Başarılarından dolayı 1966 senesinde kendisine Kralie II. Elizabeth tarafından şövalyelik unvanı verildi. 1990'lı yıllara gelindiğinde Tippett, 20. yüzyıl İngiliz müzik tarihinin hayatta kalan en önemli son temsilcisi olarak görülmekteydi.

Sir Michael Tippett besteciliğinin yanı sıra, her yaşta öğrenme arzusundan olsa gerek ki, dünyayı gezip yeni yerler görmeye de meraklı bir kişiliğe sahipti. Bu meraklı, gerçi ülkemizde pek bilinmese de, bestecinin Türkiye'ye gelmesine de sebep oldu. 1991 senesinde yayımlanan Those Twentieth Century Blues isimli otobiyografisinin on-dördüncü bölümünün başlığı The Final Dream, yani Son Rüya, Tippett'in, 1987 senesinde Türkiye'ye yaptığı yolculuğu anlatıyor. Bundan da anlaşılıyor ki Tippett'in son arzusu Türkiye'yi ziyaret etmekti. 82 yaşında gerçekleştirdiği macera niteliğindeki son ziyareti de Türkiye'ye olmuştu. Buyulduğunda Tippett Van Gölü çevresini gezdikten sonra Nemrut Dağı'ndaki dev heykelleri görmek üzere tepeye tırmanmıştı. Besteci otobiyografisinde bölgedeki son sabahını söyle anlatıyor: "Sabah ezan sesi ile uyandım - üç değişik noktadan gelmekteydi ve sesler kulağıma farklı zamanlarda ulaşıyordu: hemen ses hafızama bunu kaydettim New Year'in (Tippett'in son operası 1991) ikinci perdesindeki ana ensemble'i yazarken kullandım." Yani Tippett ülkemize gelmekle kalmamış etkilendiklerini direkt olarak son eserlerinde de kullanmıştı.

Michael Tippett'in Türkiye ile ilgilenme-

Michael Tippet
93 yaşında ödü
ve Çağdaş
İngiliz Müziği
tarihinde bir
sayfa kapandı.
İlkelerine önem
veren bir
kişiliği vardı.
Savaşa karşı
olduğu için
askere de
gitmemiş, bu
nedenle üç ay
hapis yatmıştı.
Tippet 80'li
yaşlarında
Türkiye'ye
gelmiş,
Nemrut'u
gezmiş ve
Adnan
Saygun'la dost
olmuştu.

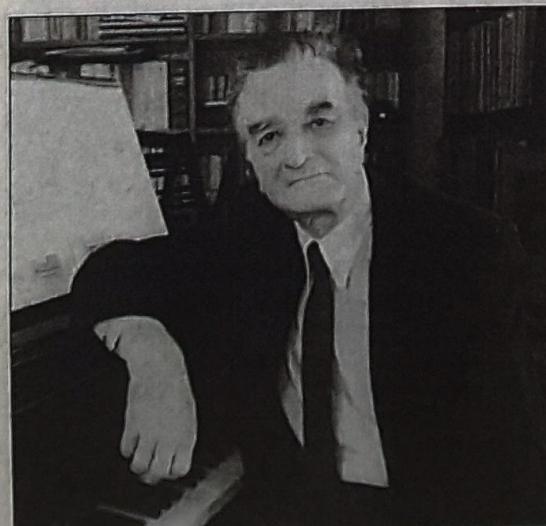
sinde, bu ziyaretinin dışında, bir sebep daha vardı, o da kıymetli besteci Adnan Saygun ile olan dostluğu idi. Saygun Tippett'i 1946 senesinde Londra'da kendisi British Council'in davetlisine iken tanımış ve aralarında kısa süreli de olsa bir mektuplaşma başlamıştı. Hatta bu kısa ziyaret sırasında Adnan Bey Tippett'in Morley College'da idare ettiği korosunun bir provasında da koroya katılıp söylemişti. Saygun daha sonra Yunus Emre oratoryosunu idare etmek üzere Paris'e geçmiş, Tippett ise bu Türk oratoryosunu Londra'da temsil ettirebilmek için girişimlerde bulunmaya başlamıştı. Her ne kadar iki besteci de bir süre birbirlerinin eserlerini karşılıklı ülkelerinde icra ettirmeye çalışmışlarsa da bundan maalesef hiçbir zaman sonuç alamadılar.

Tippett ile Saygun'un son buluşmaları ise 1958 senesinde gerçekleşti. Adnan Bey bir hatıra olarak Tippett'a 1938 senesinde bestelemiş olduğu piyano için Sonatina'sının Southern Music tarafından basılmış bir notasını imzalı olarak hediye etti, üzerine de Fransızca olarak söyle yazmıştır: "Emin olunuz ki artık böyle berbat bir müzik yazmıyorum."

40 sene sonra

Bana kırk sene sonra bu notayı veren de Michael Tippett'in kendisi oldu. Adnan Saygun ile olan dostluklarını öğrenir öğrenmez kendisi ile irtibat kurdu. Amacım unutulmuş olan bu dostluğu Tippett'in hafızasında tekrar canlandırmaktı. Sir Michael da

geri çevirmeden eski günlerden bahsetmek üzere o zamanlar Londra'nın dışında, Chippenham'daki evine beni davet etti. 1996 senesinin sisli bir Mart günüydü. Her şey bir tarafa neredeyse bir asır kadar İngiliz kültür hayatında önemli rol oynayan, E.M. Forster, T.S. Eliot gibi kişilerle dostluğu olan bu şahıs son derece mütevazı ve alçak gönüllüydü. Görünüşü gerçekten genç, giyimi de son derece moderndi. Kanımcı onu geçmişe bağlayan tek şey eski devirlerden kalma ağıdalı İngilizce aksanı idi. Tippett, Saygun'u tabii ki hatırlıyordu, ancak bir şekilde aralarında irtibat kopmuştu. Saygun'un vefatından dahi haberi yoktu. Né yazık ki yazışmalarında devamlı bahsedilen A Child of Our Time'in Türkiye temsilisi veya Yunus Emre'nin İngiltere temsili de ellî sene geçmiş olmasına karşın gerçekleşmemiştir. 91 yaşında olmasına rağmen ilgiliydi, hatta Türkiye'de iki eser beraber bir konserde seslendirilse dahi ülkemize gelebilecek enerjisi vardı. Bu gözlerinden okunuyordu. Ancak ne yazık ki böyle bir tarihi imkân bundan sonra bir daha geri gelmeyecek. Fakat ne tesadüf ki 6 Ocak 1991'de vefat eden Saygun bundan sonra ilelebet Tippett ile aynı anda ve aynı haftada iki gün arası anılarak. ▲

Adnan Saygun, Tippett'la 1946'da Londra'da tanışmıştır.